

Vybrané otázky překonávání majetkové samostatnosti kapitálových společností ve srovnávacím pohledu

Abstrakt

Hlavním cílem práce je poskytnout doporučení pro případnou aplikaci doktríny průniku v České republice. Dílčími cíli pak je (i) posoudit dopady prolomení zásad právní samostatnosti a omezené odpovědnosti v důsledku průniku a dále podat (ii) detailnější rozbor přístupu k průniku ve vybraných právních řádech (USA, Spojené království, Německo).

Práce nejprve vysvětluje některé terminologické otázky: zabývá se hledáním českého ekvivalentu zahraničních pojmů a vysvětluje, že pojem průnik může mít v pojetí jednotlivých autorů poněkud odlišný význam. Rozdíly v jeho chápání vyplývají především z otázky, zda průnik popírá pouze zásadu omezené odpovědnosti nebo také zásadu právní samostatnosti; někteří autoři za průnik v pravém smyslu nepovažují tzv. vnitřní postih (*Innenhaftung*); konečně v některých případech může být nejasné, zda lze za součást doktríny průniku označit také přístupy, které nebyly vytvořeny soudy. V úvodní části práce jsou rovněž popsány některé zvláštní případy průniku (obrácený průnik, horizontální průnik a průnik ve prospěch společníka)

Třetí kapitola se zabývá vztahem doktríny průniku a zásadami omezené odpovědnosti a právní samostatnosti. Konkrétně nejprve identifikuje přínosy a nevýhody uvedených zásad z celospolečenského hlediska i pro jednotlivé společníky. Následně je zkoumáno, jaké dopady má doktrína na takto vymezené přínosy a nevýhody, a tedy i na celospolečenské zájmy. V této souvislosti je také upozorněno na rozdíl mezi dobrovolnými a nedobrovolnými věřiteli a jsou formulována doporučení pro jejich ochranu skrze doktrínu průniku.

Kapitoly 4 až 7 se zabývají otázkou průniku ve třech vybraných právních řádech. Práce se nejprve zabývá rozbohem americké doktríny. Po stručném nastínění historického vývoje doktríny průniku se zabývá tzv. tříprvkovou doktrínou, která vychází z díla F. J. Powella, a podrobně se zabývá jejími třemi kritérii (kontrola, morálně odsouzeníhodné jednání, příčinná souvislost). Následně jsou zkoumány podrobeny tzv. jednoprvkové doktríny, které se vyznačují tím, že jsou obvykle založeny na jednom z kritérií, které používá tříprvková doktrína. V této kapitole jsou rovněž rozebrány doktríny, které vycházejí z ekonomických vztahů mezi společníkem a společností (zejména *theory of enterprise entity*, kterou formuloval A. Berle). V souvislosti s rozbohem jednotlivých doktrín jsou zmíněny rovněž některé empirické studie (R. Thompson a jeho následovníci). Poslední část této kapitoly se zabývá některými alternativami k průniku: zastoupení, *fraudulent conveyance* a *equitable subordination*.

Šestá kapitola se zabývá doktrínou průniku ve Spojeném království. Opět začíná přehledem historického vývoje od rozhodnutí ve věci *Salomon v. Salomon* (1897). Následně podává podrobný rozbor nejrozšířenější doktríny *mere façade*, která vychází z rozhodnutí *Adams v. Cape Industries plc* z roku 1990. V této kapitole jsou však rozebrány i další klíčové doktríny, zejména doktrína ekonomické jednotky (*single economic unit*) vycházející z rozhodnutí *DHN Food Distributors v. Tower Hamlets* a dále doktrína založená výlučně na hodnotě spravedlnosti. Je zmíněna i doktrína *genuine ultimate purpose rule*, kterou formuloval M. Moore. Konečně kapitola zmiňuje také některé alternativy k průniku: zákonné instituty *fraudulent trading* a *wrongful trading*.

Německý přístup k otázce průniku je popsán v 7. kapitole, která jako obvykle začíná stručným přehledem historického vývoje. Kromě nejdůležitějších doktrín jsou v ní popsány také obecné teorie odůvodňující přípustnost průniku (*Missbrauchlehre*, *Normzwecklehre*), které vypracovala německá právní věda. Výklad se v dalším soustředí na tři hlavní doktríny,

kteřé formulovaly německé soudy. Nejprve je podrobně rozebrána doktrína založená na koncerrovém právu a její varianty. Výklad pokračuje doktrínou zničujícího zásahu (*existenzvernichtender Eingriff*), která byla používána až do roku 2007, a kapitolu uzavírá současná doktrína založená na § 826 BGB.

Cílem 8. kapitoly je provést syntézu dosavadních poznatků s ohledem na případnou českou doktrínu průniku. Nejprve se zabývá otázkou potřeby a právně-teoretické přípustnosti doktríny, a to i ve vztahu k principu právní jistoty. Následně doporučuje, aby průnik sloužil jako výjimečný a nejzazší prostředek k dosažení spravedlnosti. Rovněž upozorňuje, že žalobci by měla být poskytnuta určitá procesní zvýhodnění s ohledem na jeho obtížný přístup k rozhodujícím důkazům.

V této kapitole se autor dále zabývá kritérii, která by mohla česká doktrína používat k posouzení přípustnosti průniku. V úvahu přicházejí tři možná hlavní kritéria: (i) kontrola nad společností, (ii) intenzivní ekonomické vztahy mezi společníkem a společností a (iii) kritéria odvozená z hodnoty spravedlnosti. Autor práce považuje za nejvhodnější vycházet z hodnoty spravedlnosti a rozhodující kritérium formuluje jako *mimořádně nemravné jednání* společníka. Takové kritérium je však z hlediska požadavku právní jistoty příliš neurčité, a proto by mělo být kombinováno s několika pomocnými kritérii. Předně věřitel, který se domáhá průniku, by měl prokázat, že jeho pohledávka za společností je nedobytná. Zadruhé, mezi újmou věřitele a jednáním společníka by měla existovat příčinná souvislost. Konečně, ve většině případů bude platit, že společník nad společností vykonával intenzivní kontrolu. V případě jakýchkoliv pochybností je vhodné vzít v úvahu motiv (pohnutku) společníka. Konečně na závěr jsou rozebrány některé právní následky průniku a možný právní základ doktríny podle českého práva.